

sebeplerle Ortadoğu'nun en istikrarsız ve problemlili şehri halini almıştır. Ürdün'den çıkarılan Filistinlilerin ve Filistin Kurtuluş Örgütü'nün Beyrut'a yerleşmeleri ve İsrail'e karşı çeşitli eylemlere girişmeleri üzerine, İsrail Filistin Kurtuluş Örgütü'nü Lübnan'dan ve Beyrut'tan çıkarmak için Güney Lübnan'ı işgal etti. Uzun görüşmelerden sonra Filistinliler ve Filistin Kurtuluş Örgütü Beyrut'u terketmek zorunda kaldılar (21 Ağustos 1982). Lübnan Devlet Başkanı Beşir Cemayel'in bir suikast sonucu öldürülmesi (14 Eylül 1982) üzerine İsrail birlikleri aynı gün Beyrut'u işgal etti. Sabra ve Şatila kamplarında yaşayan yüzlerce Filistinli, daha önce Tel Zaatar kampında olduğu gibi İsrail desteğindeki hristiyan falanjistler tarafından katledildi (16 Eylül 1982).

Bu gelişmeler üzerine bölgede faaliyette bulunan İslâmî Cihad, Hizbullah ve Emel örgütleri hristiyanlara, İsrail güçlerine ve yabancılara karşı kanlı bir mücadeleye giriştiler. Amerika Birleşik Devletleri elçiliğinin bombalanmasından sonra (Nisan 1983) İsrail ve Batılı askerî güçler Beyrut'tan çekilmek zorunda kaldılar. İçerideki kanlı çatışmalar, Reşid Kerâmî başkanlığında dinî ve millî grupların temsilcilerinin görev aldığı hükümetin kurulmasıyla (25 Nisan 1984) ve Doğu Beyrut ile Batı Beyrut'u ayıran yeşil hatta Birleşmiş Milletler askerlerinin yerleştirilmesiyle yatışmışsa da Filistin Kurtuluş Örgütü üyelerinin yeniden Beyrut'a dönmeleri ve Emel milislerinin Filistinlilerin yaşadığı Burcülbecrene kampını kuşatmaları üzerine çarpışmalar yeniden alevlendi.

1990 yılı sonlarına doğru Lübnan yönetiminin ülkede ve özellikle Beyrut'ta on beş yıldır devam eden iç savaşın sona erdirilmesi ve çeşitli dinî-siyasî gruplar arasında bölünmüş durumda olan şehrin birleştirilmesi için yürürlüğe koyduğu bir plan çerçevesinde, çatışma halindeki gruplar silahlarını bırakarak denetimleri altındaki bölgelerden çekilmeye başladılar. Dinî-siyasî grupların boşalttıkları yerlerde otoriteyi ele alan Lübnan ordu birlikleri, şehirde düzeni ve güveni sağlayarak 1991 yılı başlarında Ömer Kerâmî başkanlığında kurulan Millî birlik hükümetinin Beyrut'un bölünmüşlüğü'nün kaldırılması ve yeniden bölgede eski önemini kazanması yolundaki çalışmalarını hızlandırdılar. Ülkede barış ve istikrarın kurulmasıyla Beyrut'un yeniden bölgenin önemli merkezlerinden biri haline gelmesi beklenmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Evlîya Çelebi, *Seyahatnâme*, IX, 417-421; *Géographie d'Aboulféda*, II/2, s. 25-26; Cuinet, IV, 3-69; Karal, *Osmanlı Tarihi*, V, 200-212; P. K. Hitti, *A Short History of Near East*, Princeton 1966, s. 11, 70-71, 226-228; J. Boulos, *Les Peuples et les Civilisations du Proche Orient*, La Haye 1968, V, 239-242; N. Jidejian, *Beirut: Through the Ages*, Beirut 1973; Z. N. Zeine, *The Emergence of Arab Nationalism*, New York 1976, s. 25-26, 30, 40, 50; C. Issawi, *An Economic History of the Middle East and North Africa*, New York 1982, s. 101-111; a.m.f., "British Trade and the Rise of Beirut 1830-1860", *IJMES*, sy. 8 (1977), s. 91-101; M. C. Lyons — D. E. P. Jackson, *Saladin: The Politics of the Holy War*, Cambridge 1982, s. 266; Mim Kemal Öke, *Siyonizm ve Filistin Sorunu (1880-1914)*, İstanbul 1982, s. 67-69, 150; A. Bourgey, "L'Evolution des banlieues de Beyrouth durant les dix dernières décennies", *La Ville Arabe dans l'Islam*, Tunus 1982, s. 301-317; Leila Fawaz, "Le Developpement de Beyrouth au XIXe et au debut du XXe siècle", a.e., s. 153-161; Salim Nasr, "Formations sociales traditionnelles et société urbaines du Proche Orient: Beyrouth, Damas, Bagdad", a.e., s. 357-381; B. Labaki, "Industrie et société urbaine (Le Cas de agglomération beyrouthine)", a.e., s. 323-336; Ramazan Şeşen, *Selahaddin Devrinde Eyyûbiler Devleti*, İstanbul 1983, s. 76, 212; Muhammed Ali Dannâvi, *Kurâ'e İslâmîyye fi târîhi Lübnân ve'l-munîka*, Dârüleymân 1985; Sâlih b. Yahyâ, *Târîhu Beyrût* (nşr. F. Hours — K. Salibi), Beyrut 1986; *The Middle East and North Africa 1988*, London 1987, s. 545 vd.; "el-Ma'ârif fi Sûriyâ", *el-Muktetaf*, VII/7, Beyrut 1883, s. 385-392; [Babañzâde Hakkı Bey], "De Stamboul à Bagdad, notes d'un homme d'état Turc" (trc. R. T. — R. M.), *RMM*, XIV (1911), s. 189-191; "Syrie (Soûriya, Shâm) et Liban (Lobnân)", a.e., LIII (1922), s. 338-344; Tayyib Gökbilgin, "1840'tan 1861'e Kadar Cebel-i Lübnan Meselesi ve Dürziler", *TTK Belleten*, X/40 (1946), s. 641-703; "The Russian Occupations of Beirut. 1772-74", *As.Af.*, XLII/3-4 (1955), s. 275-286; Selîm Zibâl — Oskâr Metri, "Beyrut: 'Âşimetü Lübnân", *el-'Arabî*, sy. 163, Küveyt 1972, s. 100-126; Y. Hell, "Beyrut", *IA*, II, 587-588; N. Elisséef, "Bayrût", *El²* (Fr.), I, 1171-1173; Ronart, *CEAC*, s. 316-323; *Encyclopédie Géographique*, Milano 1980, s. 624-625.

DAVUT DURSUN

BEYRÜTİ

(bk. MUHAMMED el-HÜT).

BEYŞEHİR

Konya iline bağlı bir ilçe merkezi.

Aynı adı taşıyan gölün güneydoğu kenarında kurulmuştur. Beyşehir gölünden çıkan Beyşehir çayı şehrin mahallelerini birbirinden ayırmaktadır.

Şehrin adı Türkçe belgelerde el-Medîne es-Süleymâniyye el-Eşrefiyye, Süleymanşehir, Begşehir, Bekşehir ve Beyşehir gibi değişik şekillerde geçer. XII. yüzyıl ortalarında mevcut olan şehir daha sonraları harap olmuş, XIII. yüzyılın ilk yarısında, Selçuklu Sultanı I. Alâeddin Keykubad devrinde, muhtemelen 1240'tan biraz önce çoğunluğunu Üçoklar'ın oluşturduğu Türkmenler tarafından yeniden kurulmuştur. Bu durum şehirde Armağanşah adını taşıyan bir mahalle ve bir caminin bulunmasından da anlaşılmaktadır. Antalya, Isparta, Konya ve Beyşehir'de pek çok vakıf eseri olan Mübârizüddin Hacı Armağanşah, Sultan Keyhusrev'in oğlu İzzeddin Keykâvus'un atabegidir. II. Gıyâseddin Keyhusrev'in cülûsunda üstâdüddâr*lık da yapan Armağanşah 1248'deki Babaî isyanında öldürülmüştür. Yine Seydişehir'in kuruluşunu anlatan Seyyid Hârun menâkıbnâmesinden de şehrin XIII. yüzyılın ilk yarısında yeniden kurulduğu anlaşılmaktadır. Beyşehir ismi ise XIII. yüzyılın sonunda şehri merkez yapılarak Akşehir, Seydişehir, Şarkıkaraağaç ve Bolvadin bölgelerinde hüküm süren Eşrefoğlu Süleyman Bey'e izâfeten verilmiştir. Eşrefoğlu Süleyman Bey şehri imar ettirmiş ve burada kendi adına para bastırmıştır.

Beyşehir XIII. yüzyıldan itibaren sırasıyla Konya Selçukluları, Karamanoğulları, Eşrefoğulları, Hamidoğulları ve Osmanlılar'ın hâkimiyetine girdi. Özellikle Karamanlılar devrinde Osmanlılar'la Karamanlılar'ın mücadele sahası oldu. Karaman-ili'nin batı ucunda bulunması şehri jeopolitik bakımdan önemli hale getirdi ve 1466 yılına kadar Osmanlılar'la Karamanlılar arasında pek çok kere el değiştirdi. Şehrin Osmanlılar'a ilk geçişi I. Murad zamanına rastlar. I. Murad burayı Hamidoğlu Hüseyin Bey'den Akşehir, Seydişehir, Şarkıkaraağaç, Yalvaç ve Isparta şehirleriyle birlikte satın aldı. 1389'da Karamanoğlu Alâeddin Bey, 1392'de Yıldırım Bayezid, 1402'de Karamanoğlu II. Mehmed Bey, 1414'te Çelebi Sultan Mehmed, 1435'te Karamanoğlu İbrâhim Bey, 1436'da II. Murad tarafından alınan şehir nihayet 1466'da kesin olarak Osmanlı topraklarına katıldı.

Osmanlı hâkimiyetinin ilk dönemlerinde Beyşehir idarî bakımdan Karamanlılar devrinde olduğu gibi vilâyet merkezi olarak bırakıldı. Daha sonra Akşehir, Bolu, Çankırı, Sinop şehirleri gibi ikinci derecede sancak merkezi haline getirildi. II. Bayezid'in oğlu Şehzade Şehinşah

Beyşehir'den bir görünüşü

ve onun oğlu Mehmed Bey burada sancak beyi olarak bulundular. Beyşehir'in Seydişehir ve Bozkır bölgesini kapsayan sancağın merkezi olması II. Bayezid devrinde gerçekleşti. XVI. yüzyılda ise Karaman eyaletinin yedi sancak ve kaza merkezinden (Konya, Akşehir, Niğde, Aksaray, Kayseri ve Kırşehir) biriydi. 210.000 akçe has* a sahip olan Beyşehir sancak beyi burada otururdu. Beyşehir'in merkezi olduğu sancak idarî ve adlî bakımdan iki kaza ile dokuz nahiyeden oluşuyordu. Bunlar Beyşehir ve Seydişehir kazaları ile Göçü, Kireli, Cezîre (Cezâir), Yenîşehir (Yenişar), Kaşaklı, Yağan, Yaylasun, Gurgurum ve Bozkır nahiyeleriydi. Gurgurum ve Bozkır nahiyeleri Seydişehir kazası sınırları içindeydi. Ayrıca XVI. yüzyılda Beyşehir Karaman eyaletinin en kalabalık bölgesi ve Konya'dan sonra en zengin sancağı idi. Kâtib Çelebi XVII. yüzyıl ortalarında burayı kaza ve kasaba olarak zikreder. Tanzimat'ın ilânından bir süre önce ise burası müsellemlik* merkezinde durumundaydı.

Beyşehir yöresi XVI. yüzyılda Alâiye, Manavgat ve Teke Türkmenleri'nin yaylak ve kışlağı idi. Alâiyeli Tuñrul, Satılmış, Kızıllı, Süle, Ağzıaçıklı, Serik, Akbayındırlı, Umurbeyli taife ve cemaatleri bölgedeki Yalınca, Şâbanlar, Sunkurulmuş, Sorkun, Ovacık, Maluç, Melânkürüd, Küre, Kürdler, Kavakalını, İtburnu, Çayırkovan, Halilovası, Gökçer, Elvankışlağı, Davras, Çıkrık, Almalu, Ulucak, Arzuyurdu, Burnueğri, Ardıçönü, Alıç ve Avratçık yaylalarında yayılıyorlardı.

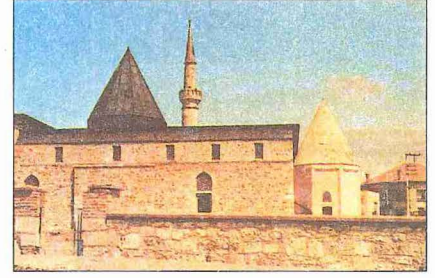
Beyşehir XVI. yüzyıl başlarından itibaren nüfus yönünden giderek gelişme gösterdi. 1507'de 269 hâne, yani yaklaşık 1350 kişiden ibaret olan şehir nüfusu 1518-1524 yılları arasında 1700'den 1900'e (337-378 hâne) yükseldi, 1584'te ise 3000'i (603 hâne) aştı. 1641'de 222

hâne, 1899'da 409 hâne ve 1914'te 600 hâne nüfusa sahipti. Bu nüfusuyla Ilgın, Hadim ve Hatunsaray'dan büyük; Akşehir, Lârende (Karaman) ve Seydişehir'den küçüktü. % 99'u Türk ve müslüman olan şehir nüfusu on dokuz mahalleye yayılmıştı. Bu mahalleler Tabaklar (Debbâğîn), Kuyumcu (Zergerân), Dalyan, Subaşı, İbrâhim Ağa, Kadı Muhiddin, Asilbey (İhtiyar Fakih veya Mancınık), Seydi Ali, Hoca Sinan, Hüseyin Çelebi, Çukur (Hoca Kasım), Hoca Balı, Hacı Armağan (Meydan), Câmî-i Şerif, Kapı Mescidi, Demirli, Muşallâ, Eminler (Hacı İvaz) ve Yelten idi. Evsat, Hacı Âkif, Hamidiye, Yeni ve Müftü adlı mahalleler ise XIX. yüzyılın sonunda kurulmuştu. 1570-1571 yıllarında Beyşehir'den 262 hâne Kıbrıs'ta iskân edilmişti.

Beyşehir fizikî yapısı itibarıyla tam bir Türk-İslâm şehri durumundaydı. Şehir, İçerişehir'deki Eşrefoğlu Külliyesi ile Dışarışehir'deki Hacı Armağanşah Camii etrafında gelişmiş olup ayrıca pek çok mimari esere sahiptir. Burada Eşrefoğlu Süleyman Bey ve Hacı Armağanşah camileri ile Subaşı Mahallesi Camii'nin yanı sıra Ahî Yâkub, Asilbey, Ateşhor, Cevher Ağa, Demirli, Hacı İbrâhim b. Seydi, Hacı Kasım, Hayyât Halil, Hoca Sinan, İbrâhim Ağa, Kadı Muhiddin, Kapı, Muşallâ, Ödül Çavuş, Saçı Gökçek, Sefer Şah, Subaşı, Dalyan ve Debbâğîn mescitleri yer almaktadır. Eşrefoğlu Medresesi, muallimhânesi, türbesi, hamamı, bedesteni, İsmâil Ağa Medresesi, Hacı İbrâhim b. Seydi Mektebi, Ahî Kemal, Ahî Mesud, Çilledâr, Ertunzâde, Kalenderhâne, Şeyh Hacı Hasan, Mehmed, Seyyid Hasan, Şeyh Hamza zâviyeleriyle Cevher Ağa Kervansarayı, Eşrefoğlu Süleyman Bey'in tamir ettirdiği kale diğer tarihî ve mimari eserleri teşkil eder. Kâtib Çelebi şehirde bir kale, iki cami, hamam ve pazar yeri bulunduğunu belirtir. Ali Cevâd ve Şemseddin Sâmî ise XIX. yüzyıl sonlarında şehirde üç cami, yedi mescid, dört medrese, bir rüşdiye, iki sıbyan mektebi, üç han ve sekiz on gözlü harap bir köprü'nün mevcut olduğunu bildirirler.

Beyşehir'in nüfusu 1927'de 2578 iken yavaş bir artışla 1950'de 3173 olmuş, ilk defa 1975 sayımında 10.000 nüfusu aşarak 15.845'e ulaşmış ve 1990 sayımında da 30.412 nüfus sayılmıştır.

Beyşehir ilçesi, merkez bucağından başka Doğanbey ve Üzümlü bucaklarına ayrılmıştır. Yüzölçümü 2.150 km² olan ilçenin 1990 sayımının sonuçlarına göre

Eşrefoğlu Camii - Beyşehir

nüfusu 93.565, nüfus yoğunluğu ise 44 idi.

BİBLİYOGRAFYA :

BA, MAD, nr. 234, 241, 567, 2592; BA, TD, nr. 40, 58, 63, 119, 188, 387, 392, 455, 599, 968; BA, KK, nr. 125, 2551; TK, TD, nr. 104, 137, 298, 564, 565, 584; Konya Vilâyeti Sâlnâmesi, sene: 1294, 1299, 1304, 1322, 1332; Âşikpaşazâde, Târih, s. 59, 70, 88, 111; Neşrî, Cihannümâ (Unat), II, 617; Feridun Bey, Münşeât, I, 109-110; Şikârî Ahmed, Karaman Tarihi (haz. Mesut Koman), Konya 1946, s. 155-162; Kâtib Çelebi, Cihannümâ, s. 618-619; Kârnâmesü'l-a'lâm, II, 1334; Memduh Yavuz Süslü, Eşrefoğulları Tarihi Beyşehir Kılavuzu, Konya 1934; Ömer Tekin — Recep Bilginer, Beyşehir ve Eşrefoğulları, Eskişehir 1945; Feridun Nafiz Uzluk, Karaman Eyâleti Vakıfları Fihristi, Ankara 1958; Abdurrahman Ayaz, Makâlât-ı Seyyid Harun Velî ve Müderris eş-Şeyh Hacı Abdullah Dehlevî, Seydişehir 1977; Bilâl Eyüboğlu, Dünden Bugüne Beyşehir, Konya 1978; Mehmet Akif Erdoğan, XV.-XVI. Yüzyıllarda Beyşehir Sancağı (1466-1584) (doktora tezi, 1989), DTCF; a.m.f., "Beyşehir Sancağı İcmal Defteri", TTK Belgeler, XIII/17 (1988); 1990 Genel Nüfus Sayımı (nşr. DİE), Ankara 1991, s. 31; Âli, "Eşrefoğulları Hakkında Birkaç Söz", TOEM, IV/28 (1330), s. 251-256; Yusuf Akyurt, "Beyşehri Kitâbeleri ve Eşrefoğlu Camii ve Türbesi", Türk Tarih Arkeolojya ve Etnografya Dergisi, IV, İstanbul 1940, s. 91-129; M. Çağatay Uluçay, "Makâlât-ı Seyyid-Harun", TTK Belleten, X/40 (1946), s. 749-778; Osman Turan, "Selçuklu Devri Vakfiyeleri II: Mübârizeddin Er-Tokuş ve Vakfiyesi", a.e., XI/43 (1947), s. 420-421; M. Zeki Oral, "Eşrefoğlu Camiine Ait Bir Kandil", a.e., XXIII/89 (1959), s. 116; Yılmaz Önge, "Konya-Beyşehir'de Eşrefoğlu Süleyman Bey Hamamı", VD, VII (1968), s. 139-144; M. Akok, "Konya Beyşehir Eşrefoğlu Camii ve Türbesi", TEt.D, XV (1976); Besim Darköt, "Beyşehir", İA, II, 589; M. C. Şihâbeddin Tekindağ, "Karamanlılar", İA, VI, 316-317; V. J. Parry, "Beyshehir", EI² (İng.), I, 1191-1192.

MEHMET AKİF ERDOĞRU

BEYT

(bk. BEYİT; EV).